Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен татар теленнән республика олимпиадасының муниципаль туры биремнәренең ҖАВАПЛАРЫ
2019-2020 уку елы. 4 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 120 минут
Максималь балл – 57

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Җөмләдәге калын сузык авазларның саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Һөнәр ашарга сорамый, үзе ашата. (Мәкаль)

а) 4;
ә) 8;
б) 9;
в) 10.

2. Аваз белән хәреф саны тигез булган сүз дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *кульяулык*;
ә) *юрган*;
б) *яфрак*;
в) *канәгать*.

3. Парсыз яңгырау тартыклар дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) [б], [в], [г], [гъ], [д], [ж], [з], [җ];
ә) [м], [н], [ң], [л], [р], [й], [w];
б) [п], [ф], [к], [къ], [т], [ш], [с], [ч];
в) [ц], [щ], [һ], [х], [ʼ].

4. Сүз эчендә саңгырау тартыкның яңгыраулашкан очрагы күзәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *сүзе*;
ә) *таҗы*;
б) *флагы*;
в) *тубы*.

5. Антонимнар дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *җәй, кыш*;
ә) *кайнар, җылы*;

б) *боз, боз*;

в) *бала, сабый*.

6. Парлы сүз кулланылган мәкаль дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *Балалы кеше – бай кеше.*

ә) *Әткәй – шикәр, әнкәй – бал.*

б) *Ата-бабалы кеше – тамырлы имән.*

в) *Һәр өйнең үз гадәте бар.*

7. Юнәлеш килешенең кушымчалары дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) -ның/-нең;

ә) -га/-гә, -ка/-кә;

б) -ны/-не;

в) -да/-дә, -та/-тә.

8. Ялгызлык исемнәрнең язылышы дөрес билгеләнгән рәтне күрсәтегез. **(2 балл)**

а) һәрвакыт куштырнаклар эченә алынып языла;

ә) җөмлә эчендә юл хәрефе белән языла;

б) җөмлә башында баш хәрефтән, җөмлә уртасында юл хәрефе белән языла;

в) һәрвакыт баш хәрефтән языла.

9. Фигыль күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *чикләвек*;

ә) *алтмыш*;

б) *җырлый*;

в) *ягымлы*.

10. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Бер яхшы сүз мең күңелнең җәрәхәтен ***төзәтер***. (Мәкаль)

а) үткән заман хикәя фигыль;

ә) киләчәк заман хикәя фигыль;

б) хәзерге заман хикәя фигыль;

в) сыйфат.

II. Башыгызны эшләтегез.

Күпнокталар урынына **Е** яки **ЙО/ЙӨ** хәрефләрен куеп языгыз. **(14 балл)** (***йө****зтүбән,* ***йо****зак,* ***е****лга,* ***йо****мгак,* ***йо****тым,* ***е****шаю,* ***йө****герү,* ***йо****дрык,* ***йө****гереш,* ***йо****мшак,* ***е****гет,* ***йо****кы,* ***йо****мырка,* ***йө****зем,* ***е****герме,* ***йо****рт,* ***е****лау,* ***йо****лдыз,* ***е****л,* ***е****лан,* ***йө****кләмә,* ***е****фәк,* ***йо****мыш,* ***е****лкылдау,* ***йө****зек,* ***йо****ла,* ***е****лдам,* ***йө****з*).

III.Теоретик бирем.

Киләчәк заман хикәя фигыль турында языгыз, бер фигыльне зат-сан белән төрләндерегез. **(8 балл)**

IV. Гамәли-иҗади бирем.

1. Табышмакны укыгыз, җавабын языгыз. **(2 балл)** **<u>(туп)</u>**
2. ***Биек*** сүзенә аваз-хәреф анализы ясагыз. **(3 балл)**
3. Сез нинди уен уйнарга яратасыз? Уенның тәртибен аңлатып, 8-10 җөмләдән торган бәйләнешле текст языгыз. (**10 балл**)

Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәренең ҖАВАПЛАРЫ
2019-2020 уку елы. 5 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 120 минут
Максималь балл – 57

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. *Шигырь* сүзенә дөрес транскрипция ясалган рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) [*шигырь*];

ә) [*шигыр*];

б) [*шигъыр*];

в) [*шигъэр*].

2. Калын пары булмаган аваз дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) [э];

ә) [и];

б) [ң];

в) [һ].

3. Җөмләдәге ирен гармониясенә буйсынган сүзләр саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Зөһрә кызның бик озын кара чәч толымнары очында авыр-авыр чулпылары асылынып торалар. (Фатих Әмирхан)

а) 2;

ә) 3;

б) 4;

в) 5.

4. Җөмләдәге антонимнарның барысы да күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Аз сүз – алтын, күп сүз – бакыр. (Мәкаль)

а) *аз – күп*;

ә) *алтын – бакыр*;

б) *аз – күп, алтын – бакыр*;

в) *аз – күп, сүз – сүз, алтын – бакыр*.

5. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзләрнең төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Балыкчылар *ломнар, балталар эләктерәләр дә тизрәк* ***балыкларны*** *коткарырга ашыгалар.* (Николай Сладков)

а) тамырдаш сүзләр;

ә) синонимнар;

б) искергән сүзләр;

в) омонимнар.

6. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Авызың кыек булса, көзгегә ***үпкәләмә***. (Мәкаль)

а) үткән заман хикәя фигыль;

ә) хәзерге заман хикәя фигыль;

б) киләчәк заман хикәя фигыль;

в) боерык фигыль.

7. Җөмләдәге сыйфатның дәрәҗәсе дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Күк йөзе зәңгәрсу булып калды. (Дания Гайнетдинова)

а) гади дәрәҗә;

ә) чагыштыру дәрәҗәсе;

б) артыклык дәрәҗәсе;

в) кимлек дәрәҗәсе.

8. Җөмләдәге саналмышларның барысы да күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Искәндәр, сигезенче көнне кулына бер кылыч тотып, тимерче бинасыннан чыкты. (Шәһит Әхмәдиев)

а) *көнне*;

ә) *кылыч*;

б) *көнне, кылыч*;

в) *сигезенче, бер*.

9. Җөмләдә калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди җөмлә кисәге икәнлеге дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Кояшкаем*, чык, чык!*

Ялындырма, көттермә,

Безнең янга ашык! (Галимҗан Гыйльманов)

а) эндәш сүз;

ә) ия;

б) хәбәр;

в) аергыч.

10. Җөмләнең иясе дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Беркөнне Мәфтуха әбигә шәһәрдән оныгы кунакка кайткан. (Роза Хафизова)

а) *Мәфтуха*;

ә) *әбигә*;

б) *Мәфтуха әбигә*;

в) *оныгы*.

II. Башыгызны эшләтегез.

1. Күпнокталар урынына **Н** яки **Ң** хәрефләрен куеп языгыз. **(7 балл)**

*уры**н**га, я**ң**адан, боры**н**гы, салы**н**кы, и**ң**емдә, муе**н**га, басы**н**кы, я**ң**арыш, ты**н**гысыз, кие**н**гән, иртә**н**ге, кабары**н**кы, я**ң**абаштан, күтәре**н**ке.*

2. Тамырында **Ң** хәрефе булган 10 сүз уйлап языгыз. **(5 балл)**

<u>Мәсәлән:</u> *таң, миң, дуңгыз, яңак, аң, маңгай, тиң, уң, уңыш, чаң*

III. Теоретик бирем.

Тиңдәш кисәкләр турында белгәннәрегезне языгыз. Фикерегезне мисаллар ярдәмендә аңлатыгыз. **(8 балл)**

IV. Гамәли-иҗади бирем.

1. Табышмакның төшеп калган хәрефләрен куеп, күчереп языгыз. **(5 балл)**

*Ая**г**ын-башын кистем,*

*К**о**рсагын **т**иштем,*

Эченә өрдем,

Моңайганын белдем.

2. Җавабын табыгыз. **(2 балл) (курай)**

3. Яңа ел кичәсендә сез нинди чыгыш ясар идегез? Концертлар куйганда, сез нинди номер башкара аласыз? Шул хакта 8-10 җөмләдән торган бәйләнешле текст языгыз. (**10 балл**)

Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен татар теленнән республика олимпиадасының муниципаль туры биремнәренең ҖАВАПЛАРЫ 2019-2020 уку елы. 6 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты – 150 минут
Максималь балл – 62

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Хәрефләргә караганда авазлар саны кимрәк булган сүз дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *юкә*;

ә) *көньяк*;

б) *мәгънә*;

в) *күренеш*.

2. Җөмләдәге ябык иҗекләрнең саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Хөрмәт сөйсәң, хезмәт сөй. (Мәкаль)

а) 4;

ә) 5;

б) 6;

в) 7.

3. Басымы соңгы иҗеккә төшмәгән сүзләр саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Авылдаш, картларча, биюче, кайткансыз, беркайчан, мәңге, бардык, ләкин, эшләпә, укыгыз.

а) 4;

ә) 5;

б) 6;

в) 7.

4. Мәкальдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүздәге аваз үзгәреше дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Бөркетнең канаты ***очканда*** *ныгый.* (Мәкаль)

а) яңгыраулыкта охшашлану;

ә) саңгыраулыкта охшашлану;

б) тел арты ассимиляциясе;

в) ирен ассимиляциясе.

5. Сүзләрнең кулланылыш өлкәсе ягыннан төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Кәй, берсәк, бак, ихата, пецән.

а) һөнәрчелек сүзләре;

ә) диалекталь сүзләр;

б) терминнар;

в) жаргоннар.

6. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзләрнең төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Ә бездә ***дуслар*** *бар,* ***дошман*** *бар.* (Мөдәррис Әгъләмов)

а) антонимнар;

ә) синонимнар;

б) омонимнар;

в) күчерелмә мәгънәле сүзләр.

7. Сүзләрнең кайсы телдән алынганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Вәгъдә, хушбуй, рәссам, сәнгать, дус, хат, фигыль.

а) рус;

ә) француз;

б) итальян;

в) гарәп-фарсы.

8. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән фигыльнең төркемчәсе дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Кичен бака ***кычкырса****, көн җылы булыр.* (Сынамыш)

а) шарт фигыль;

ә) хәзерге заман хикәя фигыль;

б) киләчәк заман хикәя фигыль;

в) үткән заман хикәя фигыль.

9. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзләрнең нинди җөмлә кисәге булуы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Зәңгәр *күктә* ***ак*** *болыт йөзә иде.* (Фәрит Яхин)

а) ияләр;

ә) аергычлар;

б) хәбәрләр;

в) тәмамлыклар.

10. Тиңдәш кисәкләр кулланылган җөмлә дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *Юләргә акыл кирәкми.* (Мәкаль)

ә) *Аю – көченә, кеше акылына ышана.* (Мәкаль)

б) ***Ир-егет өйдә туар, яуда үләр.*** **(Мәкаль)**

в) *Намусың үз кулыңда.* (Мәкаль)

II. Башыгызны эшләтегез.

Күпнокталар урынына **НГ/ҢГ/Ң/Н** хәрефләрен куеп языгыз. **(10 балл)**

*у**ң**айсызлану, ма**ңг**ай, ә**ңг**әмә, са**ңг**ырау, чө**н**ки, чо**ңг**ыл, со**ң**ыннан, у**ң**ган, ди**ңг**ез, ты**нг**ысыз, ча**ңг**ычы, ма**ң**корт, кү**ң**ел, и**ң**күлек, өя**н**ке, я**ңг**ыр, та**ңг**ача, өрә**ңг**е, түбә**нг**е, сө**ңг**е.*

III. Теоретик бирем.

Исем сүз төркеме турында белгәннәрегезне языгыз. **(8 балл)**

IV. Гамәли-иҗади бирем.

1. Төшеп калган хәрефләрне куеп, шигырьне күчереп языгыз. **(5 балл)**

Тегүчеләр

*К**ы**ш болы**н**га юрган с**ы**рган.*

*Ту**ң**масын дип калын иткән.*

*Ә куян**н**ар юрган читен*

Тигез итеп тегеп киткән.

(Рафис Корбан)

2. ***Болынга*** сүзенә фонетик анализ ясагыз. **(5 балл)**

3. Түбәндәге сүзләрнең антонимнарын языгыз. **(4 балл)**

*Кыш – **җәй**, калын – **юка**, тигез – **кәкре**, тегеп – **сүтеп**.*

4. Кышкы табигатьне сурәтләп, 8-10 җөмләдән торган бәйләнешле текст языгыз. (**10 балл**)

Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәренең ҖАВАПЛАРЫ
2019-2020 уку елы. 7 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 150 минут
Максималь балл – 59

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Хәрефләргә караганда авазлар саны кимрәк булган сүз дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *нәкъ*;

ә) *көньяк*;

б) *яшь*;

в) *һәркем*.

2. Тартыкларның чиратлашуы күзәтелгән сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Үзенең йомшаклыгын таныган кеше көчле кешегә әверелә. (Оноре де Бальзак)

а) *йомшаклыгын, таныган, кешегә*;

ә) *йомшаклыгын, таныган*;

б) *йомшаклыгын, кешегә*;

в) *йомшаклыгын*.

3. Басымы өченче иҗеккә төшә торган сүз дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *укыдылар*;

ә) *бернинди*;

б) *сабыйларча*;

в) *игътибарлы*.

4. Сүзләрнең кайсы төргә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Гипс, шприц, катаракта, ангина, бинт, диабет.

а) күчерелмә мәгънәле сүзләр;

ә) терминнар;

б) синонимнар;

в) диалекталь сүзләр.

5. Җөмләдәге ясалма сүзләрнең барысы да күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Аръяк яр һәрвакыт ямьлерәк күренә. (Мәкаль)

а) *аръяк, һәрвакыт, ямьлерәк*;

ә) *аръяк, һәрвакыт*;

б) *аръяк, ямьлерәк*;

в) *аръяк, һәрвакыт, ямьлерәк, күренә*.

6. Мәкальдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

*Тирән күлдә балык та **күбрәк**.* (Мәкаль)

а) сыйфат;

ә) рәвеш;

б) хикәя фигыль;

в) боерык фигыль.

7. Җөмләдәге артыклык дәрәҗәсендәге сыйфатлар дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Чәчәкнең күксел-зәңгәр, аксыл-зәңгәр, аксыл-саргылт, сап-сары төрткеләре, кып-кызыл җепселләре бар. (Рафаил Төхфәтуллин)

а) *күксел-зәңгәр, аксыл-зәңгәр, аксыл-саргылт, сап-сары, кып-кызыл*;

ә) *зәңгәр, зәңгәр, саргылт, сап-сары, кып-кызыл*;

б) *күксел, аксыл, аксыл*;

в) *сап-сары, кып-кызыл*.

8. Җөмләдәге сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Әгәр боз өстендә боз катса, ашлык яхшы уңар. (Сынамыш)

а) теркәгеч, исем, бәйлек, исем, шарт фигыль, исем, сыйфат, хикәя фигыль;

ә) теркәгеч, исем, бәйлек сүз, исем, шарт фигыль, исем, сыйфат, хикәя фигыль;

б) кисәкчә, исем, бәйлек сүз, исем, шарт фигыль, исем, сыйфат, хикәя фигыль;

в) теркәгеч, исем, бәйлек сүз, исем, шарт фигыль, исем, рәвеш, хикәя фигыль.

9. Җөмләнең иясе дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Нуриасма Маратны җиде мәртәбә Ык буена алып төшеп, таң суы белән юындырды, таң суы эчерде. (Фоат Садриев)

а) *Нуриасма*;

ә) *Маратны*;

б) *Ык*;

в) *таң*.

10. Җәенке җөмлә дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *Кыюлык – бәхет.* (Мәкаль)

ә) *Бүләк зур булмас.* (Мәкаль)

б) *Халык картаймый.* (Мәкаль)

в) *Хәрәкәттә бәрәкәт.* (Мәкаль)

II. Башыгызны эшләтегез.

Күпнокталар урынына **Х** һәм **Һ** хәрефләрен куеп языгыз. **(10 балл)**

*Мә**х**шәр, **һ**авалану, **х**орафат, ка**һ**арман, фә**һ**ем, **х**әрабә, тәсби**х**, али**һ**ә, **х**өрәсән, мөҗа**һ**ид, кә**һ**вә, ша**һ**задә, **х**ирыс, мә**х**шәр, и**х**ата, мә**х**рүм, фати**х**а, мә**х**кәмә, я**һ**үди, мәз**һ**әб.*

III. Теоретик бирем.

Уңай ассимиляция турында белгәннәрегезне языгыз. **(8 балл)**

IV. Гамәли-иҗади бирем.

Һиндстанда туган Акрит Йасуал – иң яшь табиб. Биш яшьтә ул инде анатомияне су урынына эчә, Шекспир әсәрләрен яратып укый. Җиде яшендә җирле хастаханәдә беренче операциясен ясый. (Календарьдан)

1. ***Җирле*** сүзенә фонетик анализ ясагыз. **(3 балл)**
2. ***Туган, операциясен*** сүзләренә морфологик анализ ясагыз. **(6 балл)**
3. ***Су урынына эчә***, ***беренче*** сүзләренең синонимнарын уйлап языгыз. **(2 балл)** ***(бик әйбәт белә, тәүге)***
4. Сез нәрсәгә сәләтле, нинди эшне бик әйбәт һәм яратып башкарасыз? Шул хакта 10-12 җөмләдән торган бәйләнешле текст языгыз. **(10 балл)**

Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен татар теленнән республика олимпиадасының муниципаль туры биремнәренең ҖАВАПЛАРЫ 2019-2020 уку елы. 8 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 150 минут
Максималь балл – 66

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Җөмләдәге сингармонизм законының рәт гармониясенә буйсынмаган сүзләр саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Безнең кадеребезне, матурлыгыбызны беләсең килсә, Аю агай, син бөек шагыйрь Г.Тукай шигырьләрен тыңлап кара һәм илебезнең олы рәссамы И.Шишкин картиналарына күз сал. (Гариф Галиев)

а) 2;

ә) 3;

б) 4;

в) 5.

2. Җөмләдәге ТСТ (тартык+сузык) иҗек калыбының саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Күзләрен кояш нурлары иркәләүдән уянып китте ул. (Фәрит Яхин)

а) 6;

ә) 7;

б) 8;

в) 9.

3. Бирелгән сүзләрнең төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Имана, айбалта, тархан, вәзир.

а) неологизмнар;

ә) тарихи сүзләр;

б) архаизмнар;

в) актив сүзләр.

4. Җөмләдәге антонимнарның барысы да күрсәтелгән дөрес рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Син бүген бай, бәлки, шайтаннан да ярлы иртәгә. (Габдулла Тукай)

а) *бүген – иртәгә*;

ә) *бай – ярлы*;

б) *бүген – иртәгә, бай – ярлы*;

в) *син – шайтан, бүген – иртәгә, бай – ярлы*.

5. Җөмләдәге ясалма сүзләр саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Йомгактай бер көчек агачлардагы үзгәрешләрне тикшерә һәм шатлыгыннан өреп куя. (Рөстәм Зарипов)

а) *йомгактай, агачлардагы, үзгәрешләрне, шатлыгыннан*;

ә) *йомгактай, шатлыгыннан*;

б) *йомгактай, үзгәрешләрне, шатлыгыннан*;

в) *йомгактай, көчек, агачлардагы, үзгәрешләрне, тикшерә, шатлыгыннан, өреп*.

6. Җөмләдәге фигыльләрнең төркемчәләре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Урамга чыксаң, зәмһәрир суык сулышны каплый, борын эчен әчеттерә, бияләй эченә кереп, бармакларны саный. (Туфан Миңнуллин)

а) сыйфат фигыль, хикәя фигыль, хикәя фигыль, хәл фигыль, хикәя фигыль;

ә) шарт фигыль, хикәя фигыль, хикәя фигыль, хикәя фигыль, хикәя фигыль;

б) хәл фигыль, хикәя фигыль, хикәя фигыль, хәл фигыль, хикәя фигыль;

в) шарт фигыль, хикәя фигыль, хикәя фигыль, хәл фигыль, хикәя фигыль.

7. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Агач кәүсәсе ***буйлап*** *аска төшә* ***дә*** *коры* ***һәм*** *йомшак мүк алып, тиз* ***генә*** *өскә йөгерә.* (Гарәфи Хәсәнов)

а) бәйлек, җыючы теркәгеч, җыючы теркәгеч, чикләүне белдерә торган кисәкчә;

ә) бәйлек сүз, җыючы теркәгеч, җыючы теркәгеч, чикләүне белдерә торган кисәкчә;

б) бәйлек сүз, көчәйтүне белдерә торган кисәкчә, җыючы теркәгеч, чикләүне белдерә торган кисәкчә;

в) бәйлек сүз, җыючы теркәгеч, җыючы теркәгеч, көчәйтүне белдерә торган кисәкчә.

8. Күпнокталар урынына куелырга тиешле тыныш билгесе дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

*Ялкау бер эш эшли белә (**...**) чалкан ятып мышный белә.* (Мәкаль)

а) ике нокта;

ә) сызык;

б) өтер;

в) нокталы өтер.

9. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди җөмлә кисәге икәнлеге дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

*Ул алма **шундый** матур, **шундый** тәмле һәм хуш исле!* (Идрис Туктар)

а) урын хәле;

ә) аергыч;

б) күләм хәле;

в) рәвеш хәле.

10. Җөмләнең баш кисәкләре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Иртәгә нәрсә эшлисен белмәгән кеше – иң бәхетсез кеше. (Максим Горький)

а) *Кеше – кеше*;

ә) *Белмәгән кеше – кеше*;

б) *Кеше – иң бәхетсез кеше*;

в) *Кеше – иң бәхетсез*.

II. Башыгызны эшләтегез.

Җәяләрне ачып, кушма, парлы һәм тезмә сүзләрне дөрес итеп языгыз. **(10 балл)**

Өч (аяк), өченче (көн), ярым (утрау), ярым (бокҗра), ярым (йорты), ярым (шар), ярым (үткәргеч), ярты (килограмм), ярты (еллык), ярты (гасыр), ярты (йорты), ярты (акыл), ярты (сәгать), әйләнә (тирә), ярым

(финал), әйлән (бәйлән), биш (урынлы), премьер (министр), биш (еллык), биш (былтыр).

Өчаяк, өченчекөн, ярымутрау, ярым божра, ярым-йорты, ярымшар, ярымүткәргеч, ярты килограмм, ярты еллык, ярты гасыр, ярты-йорты, ярты акыл, ярты сәгать, әйләнә-тирә, ярымфинал, әйлән-бәйлән, бишурынлы, премьер-министр, бишьеллык, бишбылтыр.

III. Теоретик бирем.

Кире ассимиляция турында аңлатыгыз, фикерегезне мисаллар ярдәмендә дәлилләгез. **(8 балл)**

IV. Гамәли-иҗади бирем.

Татар халкы нинди авыр заманнарда гына яшәмәсен, Китабын һәм Язуын саклап кала алган! (Миркасыйм Госман)

1. ***Авыр*** сүзенә фонетик анализ ясагыз. **(3 балл)**

2. ***Китап*** сүзеннән башланган 5 мәкаль уйлап языгыз. **(5 балл)**

Мәсәлән: (*Китап – белем чишмәсе. Китап – галим, телсез мөгаллим. Китапның белмәгәне юк. Китапсыз өй – ишәк абзары. Китапсыз өй – тәрәзәсез бүлмә. Китап – тормыш көзгесе.*)

3. ***Үз-үзеңне, өчен*** сүзләренә морфологик анализ ясагыз. **(6 балл)**

4. ***Нинди, яшәмәсен, Китабын, саклап кала алган*** сүзләренең нинди җөмлә кисәге икәнлеген билгеләгез. **(4 балл)**

Нинди – күләм хәле, *яшәмәсен* – кире хәл, *Китабын* – туры тәмамлык, *саклап кала алган* – кушма фигыль хәбәр.

5. Сезнең “Татарча диктант” акциясен ишеткәнегез бармы? Ул кайчан һәм нинди максат белән уздырыла? Шул хактагы фикерләрегезне 10-12 җөмләдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. **(10 балл)**

Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен татар теленнән республика олимпиадасының муниципаль туры биремнәренең ҖАВАПЛАРЫ

2019-2020 уку елы. 9 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 70

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Йоткылык тартыгы кулланылган сүз дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *даһи*;

ә) *яхшылык*;

б) *таң*;

в) *маэмай*.

2. Басым соңгы иҗеккә төшми торган сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *куштырнак*, *өтер*, *сызык*, *нокта*;

ә) *анда*, *сөйли*, *акчалата*, *аксыл*;

б) *ягъни*, *һәркем*, *русча*, *язабыз*;

в) *җәен*, *сөйкемле*, *туганлык*, *йоклаганнар*.

3. Бирелгән омонимнарның төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Без – кешеләр...
Адәм баласында
Булмый кала алмый хаталар.

Бар ялгышлар –
Киләчәккә юллап
Барып җитә алган хат алар.

(Рифат Сәлах)

а) саф омонимнар;

ә) омофоннар;

б) омографлар;

в) омоформалар.

4. Шигъри юллардагы калын хәрефләр белән бирелгән архаизмның хәзерге әдәби телдәге варианты дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (**2 балл**)

Гәүһәрне таш дию белән ул таш булмас,

***Тикмә** кеше гәүһәр кадрен белә алмас.* (Кол Гали)

а) *ләкин*;

ә) *тик*;

б) *һәрбер*;

в) *һичбер*.

5. Шигъри юлларда кулланылган сыйфатларның барысы да күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Карлар яуган. Җир төренгән

Ак мамык юрганына.

Шатланам мамык карларга,

Сөенәм матур кышка. (Гөлнур Корбанова)

а) *ак*;

ә) *ак, матур*;

б) *матур*;

в) *ак, мамык, мамык, матур*.

6. Җөмләдәге сүз төркемнәре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Җир астыннан йөргән еланны да сизәләр. (Мәкаль)

а) исем, бәйлек сүз, сыйфат фигыль, исем, кисәкчә, хикәя фигыль;

ә) исем, бәйлек, сыйфат фигыль, исем, кисәкчә, хикәя фигыль;

б) исем, бәйлек, хикәя фигыль, исем, кисәкчә, хикәя фигыль;

в) исем, бәйлек сүз, сыйфат фигыль, исем, теркәгеч, хикәя фигыль.

7. Җөмләдәге хәбәр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Нәрсә соң ул батырлык? (Фәнис Яруллин)

а) *батырлык*;

ә) *ул*;

б) *нәрсә соң*;

в) *нәрсә соң ул*.

8. Дания Гайнетдинова иҗатыннан алынган җөмләдә дөрес тыныш билгеләре куелган рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *Журналның безгә очкыч (самолёт) ясарга өйрәткән бүлеге ошады.*

ә) *Журналның безгә очкыч, самолёт, ясарга өйрәткән бүлеге ошады.*

б) *Журналның безгә очкыч – самолёт – ясарга өйрәткән бүлеге ошады.*

в) *Журналның безгә очкыч – самолёт ясарга өйрәткән бүлеге ошады.*

9. Бирелгән җөмләдәге иярчен компонентның төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Салган саен, кармакка балык эләкми. (Мәкаль)

а) синтетик иярчен вакыт җөмлә;

ә) аналитик иярчен вакыт җөмлә;

б) синтетик иярчен күләм җөмлә;

в) синтетик иярчен урын җөмлә.

10. Бирелгән җөмләдәге иярчен компонентның төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Күз алдына китерегез: көзге бакча сукмагында бозга укмашып каткан яшел яфраклар... (Галимҗан Гыйльманов)

а) аналитик иярчен тәмамлык җөмлә;

ә) аналитик иярчен шарт җөмлә;

б) аналитик иярчен урын җөмлә;

в) синтетик иярчен урын җөмлә.

II. Башыгызны эшләтегез.

Бирелгән диалекталь сүзләрнең әдәби телдәге вариантларын языгыз. **(10 балл)**

Ызба – өй, нүгез – мөгез, алҗапма – алъяпкыч, үмит – эскерт, ылан – бала, ындыр – бакча, кычык – эт, ләкилә – токмач, күгеләк – бөрлегән, йан күү – сусау.

III. Теоретик бирем.

Җөмләнең баш кисәкләре турында белгәннәрегезне языгыз. **(8 балл)**

IV. Гамәли-иҗади бирем.

Табиблар дәваламас авыруын наданның,
Дәвала белем белән наданлыгын аның.

(Йосыф Баласагунлы)

1. ***Дәвала*** сүзенә фонетик анализ ясагыз. **(3 балл)**

2. ***Надан*** сүзеннән башланган 5 мәкаль уйлап языгыз. **(5 балл)**

<u>Мәсәлән:</u> *Надан кеше – сукыр тавык. Наданга тик тору җавап. Надан белмәсә дә кычкыра. Наданлыкка ишәк кенә түзә. Наданлык оят түгел, укымау оят.*

3. ***Дәваламас, аның*** сүзләренә морфологик анализ ясагыз. **(6 балл)**

4. Җөмләнең баш кисәкләрен һәм компонент чикләрен билгеләгез, схемасын сызыгыз, җөмләгә билгеләмә бирегез. **(6 балл)** ***(теркәгечсез тезмә кушма җөмлә)***

5. Әлеге тема белән бәйле фикерләрегезне 12-15 җөмләдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. **(12 балл)**

Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен татар теленнән республика олимпиадасының муниципаль туры биремнәренең ҖАВАПЛАРЫ
2019-2020 уку елы. 10 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 68

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Җөмләдәге рәт гармониясенә бусынган сүзләр саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Ит ашадың – дәрт алдың, шулпа ашадың – шифа алдың. (Мәкаль)

а) 8;

ә) 7;

б) 6;

в) 5.

2. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүздәге аваз үзгәреше дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Иренгән *ике эшләгән, һаман эше пешмәгән.* (Мәкаль)

а) борын ассимиляциясе;

ә) ирен ассимиляциясе;

б) тел арты ассимиляциясе;

в) саңгыраулыкта охшашлануның кире төре.

3. Шигырьдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзләрнең төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Бердәм бергәлек булмаса,

Олы ил дә ***таркала****.*

Бүгенгесе мескенләнә,

Киләчәге ***тар кала****.* (Шәүкәт Галиев)

а) синонимнар;

ә) күп мәгънәле сүзләр;

б) омофоннар;

в) омоформалар.

4. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзләрнең төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Кичләрен бөтен йорт симфония белән тула: бер яктан ***Бетховен****, астан* ***Сен-Санс****, форточкадан* ***Чайковский*** *ишетелә.* (Мөхәммәт Мәһдиев)

а) метафора;

ә) метонимия;

б) синекдоха;

в) синоним.

5. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Һы*, әллә мин аңгырамы, шуны белмәскә?!* (Фәнис Яруллин)

а) кисәкчә;

ә) модаль сүз;

б) ымлык;

в) аваз ияртеме.

6. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Эшчән кеше булу бик зур бәхет,

Эш ***ул*** *бу тормышның үзәге.* (Мәҗит Гафури)

а) күрсәтү алмашлыгы;

ә) билгеләү алмашлыгы;

б) зат алмашлыгы;

в) кисәкчә.

7. Җөмләдәге фигыль формалары дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Ташларны күчерә-күчерә, шәһәрләр төзесәң, җимеш-гөлләр үстерсәң баерсың. (Мөхәммәт Мирза)

а) хәл фигыль, шарт фигыль, шарт фигыль, хикәя фигыль;

ә) хәл фигыль, шарт фигыль, шарт фигыль, сыйфат фигыль;

б) хикәя фигыль, шарт фигыль, шарт фигыль, хикәя фигыль;

в) хәл фигыль, сыйфат фигыль, сыйфат фигыль, хикәя фигыль.

8. Җөмләдә калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди җөмлә кисәге икәнлеге дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Күз яше җиргә ***тамса да*** *кипми.* (Мәкаль)

а) шарт хәле;

ә) кире шарт хәле;

б) сәбәп хәле;

в) хәбәр.

9. Күпнокталар урынына куелырга тиешле тыныш билгесе дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Кызыл һәм сарылар, ак һәм кара чәчкәләр ***(...)*** *һәммәсе дә күзнең явын ала торганнар.* (Гарәфи Хәсәнов)

а) өтер;

ә) нокталы өтер;

б) сызык;

в) ике нокта.

10. Бирелгән җөмләдәге иярчен компонентның төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Этләр тимәсен дип, кыз бала бабайны капкага чаклы озата чыкты. (Шәһит Әхмәдиев)

а) синтетик иярчен сәбәп җөмлә;

ә) синтетик иярчен максат җөмлә;

б) синтетик иярчен тәмамлык җөмлә;

в) синтетик иярчен шарт җөмлә.

II. Башыгызны эшләтегез.

Бирелгән искергән сүзләрнең әдәби телдәге вариантларын языгыз. **(10 балл)**

Тыйб – медицина, җәгърәфия – география, Мажарстан – Венгрия, динар – алтын акча, шималь – Төньяк, инкыйраз – юкка чыгу, ислах – реформа, голүм – белем, җәнүб – Көньяк, дәрелфөнүн – университет.

III. Теоретик бирем.

Сингармонизм законы турында белгәннәрегезне языгыз. **(8 балл)**

IV. Гамәли-иҗади бирем.

Шуны әйтергә кирәк ***(...)*** *үз-үзеңне тәрбияләү бирәүгә дә җиңел түгел. Моның өчен теләк, тырышлык, ныклы ихтыяр көче, гаделлек һәм матурлыкка даими омтылыш кирәк.* (Фаек Мөхәммәтҗанов)

1. Күп нокталар урынына тиешле тыныш билгесен куегыз. **(1 балл)**
2. ***Гаделлек*** сүзенә фонетик анализ ясагыз. **(3 балл)**
3. Сингармонизм законының рәт гармониясенә буйсынмаган сүзләрне языгыз. **(2 балл)** (**<u>ихтыяр, даими)</u>**
4. ***Үз-үзеңне, өчен*** сүзләренә морфологик анализ ясагыз. **(6 балл) (үз-үзеңне – билгеләү алмашлыгы, исемне алыштырып килгән төшем килешенә тартым белән төрләнгән берлек санда; өчен – иялек килешен таләп итүче бәйлек)**
5. Беренче җөмләнең баш кисәкләрен һәм компонент чикләрен билгеләгез, схемасын сызыгыз, җөмләгә билгеләмә бирегез. **(6 балл)** ***(иярченле кушма җөмлә)1 – баш компонент, 1 – аналитик иярчен тәмамлык җөмлә***
6. Сез ничек уйлыйсыз: кеше үз-үзен тәрбияли аламы? Шул хактагы фикерләрегезне 12-15 җөмләдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. **(12 балл)**

Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен татар теленнән республика олимпиадасының муниципаль туры биремнәренең ҖАВАПЛАРЫ

2019-2020 уку елы. 11 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 77

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Җөмләдәге калын сузык авазларның саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Дөньяда иң кечкенә бәхет – байлык, иң зур бәхет – саулык. (Мәкаль)

а) 6;

ә) 7;

б) 8;

в) 9.

2. Сүз басымы соңгы иҗеккә төшмәгән сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Дөядәй буең булганчы, төймәдәй акылың булсын. (Мәкаль)

а) *булганчы*;

ә) *дөядәй, төймәдәй*;

б) *дөядәй, булганчы, төймәдәй*;

в) *дөядәй, булганчы, төймәдәй, булсын*.

3. Архаизм дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *санак*;

ә) *кучат*;

б) *ярлык*;

в) *углым*.

4. Телара сүзлек дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) “Татарча-русча сүзлек”;

ә) “Татар исемнәре сүзлеге”;

б) “Татар теленең аңлатмалы сүзлеге”;

в) “Татар теленең орфографик сүзлеге”.

5. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

*Алтын **җем** итә, табынганны җен итә.* (Мәкаль)

а) исем;

ә) фигыль;

б) аваз ияртеме;

в) ымлык.

6. Һәрвакыт сүз артыннан килә торган кисәкчәләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *түгел, бит, ләбаса, -мыни*;

ә) *нәкъ, дөм, сап-, һич*;

б) *җете, иң, тома, бик*;

в) *һәм, әллә, әмма, чөнки*.

7. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

***Ул** урманда яшел киемле агачлар үсәләр, тәмле-тәмле җиләкләр кызарып пешәләр.* (Абдулла Алиш)

а) зат алмашлыгы;

ә) күрсәтү алмашлыгы;

б) билгеләү алмашлыгы;

в) кисәкчә.

8. Җөмләдәге барлык хәбәрләр дә дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Күпне күр дә фикер ит, юкны күр дә шөкер ит. (Мәкаль)

а) *фикер ит, шөкер ит*;

ә) *ит, ит*;

б) *күр, ит, күр, ит*;

в) *күр, фикер ит, күр, шөкер ит*.

9. Бирелгән җөмләдәге иярчен компонентның төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Кемнең җырын җырласаң, шуның көен көйләрсең. (Мәкаль)

а) синтетик иярчен шарт җөмлә;

ә) аналитик иярчен аергыч җөмлә;

б) синтетик иярчен тәмамлык җөмлә;

в) аналитик иярчен тәмамлык җөмлә.

10. Бирелгән җөмләнең төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Чәчәкләрне кемнәр өзә, кемнәр шундый сихри матурлыкка кул күтәрә – Гәүһәр белми. (Халисә Ширмән)

а) иярченле кушма җөмлә;

ә) теркәгечсез тезмә кушма җөмлә;

б) тиңдәш иярүле күп иярченле катлаулы кушма җөмлә;

в) бер-бер артлы иярүле күп иярченле катлаулы кушма җөмлә.

II. Башыгызны эшләтегез.

Шакмакларга тиешле хәрефләрне куеп, гарәп-фарсы алынмаларын языгыз **(10 балл)**

м	ә	х	ә	**б**	**б**	ә	т
т	ә	к	ә	**б**	**б**	е	р
м	ө	к	и	**б**	**б**	ә	н
м	ө	к	а	**д**	**д**	ә	с
т	ә	в	ә	**к**	**к**	ә	л
т	ә	х	ә	**л**	**л**	ү	с

м	ө	г	а	**л**	**л**	и	м
җ	ә	һ	ә	**н**	**н**	ә	м
м	ө	д	ә	**р**	**р**	и	с
м	ө	х	ә	**р**	**р**	и	р

III. Теоретик бирем.

Тәмамлык турында белгәннәрегезне языгыз. **(8 балл)**

IV. Гамәли һәм иҗади бирем.

“Сугыш” сүзен ишеткәч, ялгыз алмагач күз алдыма килә: түбәндә җил койган яшел алмалар... (Шәүкәт Галиев)

1. Уңай ассимиляция чагылыш тапкан сүзләрне сайлап языгыз. Алар уңай ассимиляциянең кайсы төренә карыйлар? **(5 балл)**

(Ишеткәч, алдыма, төбендә, койган – яңгыраулыкта-саңгыраулыкта охшашлану)

2. ***Сугыш*** сүзенең синонимик оясын һәм антонимнарын языгыз. **(4 балл)**

3. ***Сугыш*** һәм ***алмагач*** сүзләрен мәгънәле кисәкләргә аерыгыз, сүз төзелеше ягыннан тикшерегез. **(6 балл)**

4. ***Ишеткәч***, ***койган*** сүзләренә морфологик анализ ясагыз. **(6 балл)**

5. Җөмләнең баш кисәкләрен һәм компонент чикләрен билгеләгез, схемасын сызыгыз, җөмләгә билгеләмә бирегез. **(6 балл)** (***берничә төр ияргүле күп иярченле катлаулы кушма җөмлә***)

6. Сугышның фаҗигасе, аны булдырмау юллары, сугыш һәм тынычлык белән бәйле фикерләрегезне 12-15 җөмләдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. **(12 балл)**